

**И. АРАБАЕВ АТЫНДАГЫ
КЫРГЫЗ МАМЛЕКЕТТИК
УНИВЕРСИТЕТИНИН
ЖАРЧЫСЫ**

ВЕСТНИК

**КЫРГЫЗСКОГО
ГОСУДАРСТВЕННОГО
УНИВЕРСИТЕТА
ИМ. И. АРАБАЕВА**

ISBN 1654-5611

me

ВЕСТНИК

КЫРГЫЗСКОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УНИВЕРСИТЕТА имени И. АРАБАЕВА

СПЕЦВЫПУСК -2015

Серия: педагогика

Международная научно-практическая конференция
«~~Пер~~спективы и проблемы модернизации педагогического образования Кыргызской
Республики», посвященная 70 летию Кыргызского Государственного университета имени
Ишенаалы Арабаева и 80 летию Народного учителя КР, государственного деятеля
Мукаша Базаркулова

Точка зрения опубликованных в
Вестнике статей может не
совпадать с позицией
редколлегии. Материалы,
публикуемые в журнале,
признаются ВАК Кыргызской
Республики в качестве научной
статьи.

Журнал зарегистрирован
Министерством юстиции КР.

Журнал распространяется в
Кыргызской Республике и в
странах СНГ.

ISBN 1654-5611

Адрес: г. Бишкек,
ул. Раззакова, 51
Тел.: 66-39-90

Отпечатано в типографии
«Maxprint»

Главная редакционная коллегия:

1. Абдырахманов Т.А. – д.истор.н., профессор,
главный редактор;
2. Конурбаев Т.А. – к. психол.н., доцент;
3. Каниметов Э.Ж. – к. филос.н., доцент.

Члены редакционной коллегии:

1. Калдыбаева А.Т.- д.п.н., профессор;
2. Панкова Т.В. – д.п.н., профессор;
3. Муратов А.Ж. – д.п.н., профессор;
4. Каниметов Ж.К. - д.п.н., профессор;
5. Байсалов Дж.У. - д.п.н., профессор.

Редакционная коллегия серии: педагогика

1. Калдыбаева А.Т. - д.п.н., профессор;
2. Быковченко Н.С. - к.п.н., доцент;
3. Эсенгулова М.М. – к.п.н., доцент;
4. Пак С.Н. – к.п.н., доцент;
5. Нусубалиева Е.Ш. – к.п.н., доцент;

МАЗМУНУ

Абдырахманов Т. А.	Мектеп мугалимдерин даярдоо жана пайдалануу маселелерине карата.....
Каниметов Ж.К.	Мукаш Базаркулов - мыкты башкаруучу, новатор.....
Ашымбаева Т. А.	Билим берүү системасын модернизациялоо шартында социалдык педагогдун кесиптик ишмердүүлүгүнүн аспекти.....
Калдыбаева А.Т.	Атаандаштыкка жөндөмдүү келечектеги мугалимдерди даярдоодогу жогорку мектептеги проблемалар
1-секция	
ПЕДАГОГИКАЛЫК БИЛИМ БЕРҮҮНҮН МОДЕРНИЗАЦИЯСЫ	
МОДЕРНИЗАЦИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ	
Ажибаева А.Ж.	Некоторые теоретические аспекты управления качеством подготовки учителей начальной школы
Бузурманкулова Ж. А.	Здоровьесберегающие технологии в системе современного образования.....
Быковченко Н.С.	Положение специального образования для детей с нарушениями интеллекта в различные периоды развития общества.....
Жакыпова З.	Некоторые аспекты активизации учебной деятельности студентов спузов
Жиенбаева Н.Б., Бейсекеева Б.Б.	Коммуникативная модель развития современного школьника в структуре современного образования
Жутанова Г.	Студенттердин таанып-билүү активдүүлүгүнүн өзгөчөлүктөрү.....
Зеки Пекташ, Калдыбаев С.К.	Информационная культура специалиста – важный показатель информационного общества
Ибрайым кызы Айжан	Мектепте информатиканы окутуунун технологиясын өркүндөтүү.....
Иманкулова С. Э.	Творческая деятельность и ее роль в становлении личности студентов.....
Калдыбаев С.К., Бакалбаева Г.А.	Дидактические аспекты дистанционного обучения.....
Каниметов Э.Ж.	Актуальность и задачи модернизации педагогического образования в КГУ им.И.Арабаева и Кыргызской Республике
Коксеген А.Е.	Современные подходы формирования профессиональной компетентности будущих специалистов на основе информационных технологий.....
Курамаева Т.А.	Болочок мугалимдин профессионалдык компетенттүүлүгү
Курманали кызы М.	Статус и уровень жизни учителя – основной приоритет в развитии педагогического образования в республике
Маматов Р.Н.	Дистанттык технология менен билим берүү шартында педагогдун ишмердүүлүгүнүн бөтөнчөлүүлүгү ...
Мамбетакунов Э., Мамбетакунов У.Э.	Психолого-педагогические условия изучения естественнонаучных законов и теорий.....
Мамбетакунов У.Э., Утешева З.Б.	Педагогические способы формирования проблемно-коммуникативных ситуаций в образовательном прс
Мирзалиева Э.Б.	Модернизация образования в Казахстане
Мукамбетова Н.Т.	Физиканы окутууда студенттердин чыгармачылык жөндөмдүүлүктөрүн өнүктүрүүдөгү кээ бир инновациялык процесстер

Омурбеков А.Т. Формирование гражданско-правовой компетентности учащихся статусных школ в условиях гуманизации общества	252
Панкова Т., Озтиюрк М. К вопросу о формировании коммуникативных компетенций специалистов в сфере туризма	255
Раимкулова А.С. Инновационные тенденции в проблеме подготовки педагогических кадров	257
Сманбаев Ө.А. Айыл мектебинде окуучуларга кесипке багыт берүү ишин өнүктүрүүнүн багыттары	261 ✓
Темирралиева Т.К. Творческая деятельность педагога.....	266
Син Е.Е. Некоторые особенности построения нового стандарта по математике средней обшей школы	268
Чолак Сулейман Башталгыч мектепте маалыматтык компетенттүүлүктү калыптандыруу	272
Хлудеева И.А. Профессиональная практика как способ формирования профессиональной компетентности будущего учителя	276
Эралиев С.Н. Кыргызстанда кесиптик билим берүү тармагынын кеңейиши жана анда кыргыз жумушчуларын даярдоо тарыхынан	280
4-секция	
ЖАШТАРДЫ ЖАНА ӨСҮП КЕЛЕ ЖАТКАН МУУНДУ ТАРБИЯЛООДОГУ НЕГИЗГИ ПРИОРИТЕТТЕР	
ОСНОВНЫЕ ПРИОРИТЕТЫ В ВОСПИТАНИИ ПОДРАСТАЮЩЕГО ПОКОЛЕНИЯ И МОЛОДЕЖИ	
Адилова Г. Мекенчилдикти калыптандыруунун этнопедагогикалык негиздери.....	282
Аркабаева А.Ж. Эл мугалимдеринин тарбия процессинде педагогикалык философиясы	286
Базаркулова Н.Б. Диагностика нравственных качеств индивидуальности подростка. Направление и пути развития	289
Базаркулова Н.Б. Нравственное воспитание подростков в семье. Анализ проблемы.....	292
Бисембаева Н.А. Этнопедагогические особенности народных культур.....	296
Бисембаева Н.А. Методологические основы изучения этнопедагогике в Казахстане	300
Гусейнова Э.Р. Социально-педагогические основы становления активной гражданской позиции подростков в условиях современного школьного образования.....	304
Демешова А. Некоторые аспекты формирования социальной компетентности молодёжи	307
Джилкишиева М.С. Педагогические условия гражданско-патриотического воспитания студентов – будущих учителей.....	309
Жоошбекова А.Р. Кыргызстандын азыркы өнүгүүсүндөгү жаштардын ролу	313
Жыргалбекова Г.К. Кыргыз Республикасынын Эл мугалими – Базаркулов Мукаш Базаркулович агайдын ойлорунун тарбиялык мааниси.....	318
Карабалаева Г.Т. Подготовка студентов педагогических специальностей вуза к осуществлению взаимосвязи общественного и семейного воспитания в современных условиях	320
Койлубаева Н.К. Эне мектеби түшүнүгүнүн мазмуну жана анын тарбия берүүдөгү мүмкүнчүлүктөрү	325
Колдошов М. Манастын калмактар менен кагылышуусунун педагогикалык мааниси.....	328
Михайлова С.Н., Коваленко Г.В., Катанаев А.Г. Применение казахских национальных игр в процессе физического воспитания студентов.....	333

АЙЫЛ МЕКТЕБИНДЕ ОКУУЧУЛАРГА КЕСИПКЕ БАГЫТ БЕРҮҮ ИШИН ӨНҮКТҮРҮҮНҮН БАГЫТТАРЫ

Кыргызстанды 2017- жылга чейинки өнүктүрүүнүн стратегиялык багыттары, 2020-жылга чейинки Кыргыз Республикасынын билим берүү системасын өнүктүрүүнүн концепциясы өлкөбүздүн билим берүү системасын модернизациялоонун өбөлгөсү болуп калды. Модернизациялоонун максаты кызмат өтөп жаткан билим берүү системасынын туруктуу өнүгүүсүн камсыз кылуу, өркүндөтүү болуп саналат. Бул коомдун социалдык-экономикалык өнүгүүсүнүн жашы этабында боло турган закон ченемдүү кубулуш.

Кыргызстанда жалпы билим берүүчү мектептердин 70 % дан ашыгы айыл жергесинде жайгашып, өзүнүн функциялары, дайындалышы, иштөөсүнүн жана өнүгүүсүнүн жашы шарттары менен айырмаланып турат. Кыргызстандын айыл мектептерин модернизациялоо билим, тарбия берүү процесстеринин бардык компоненттерин, айыл социумунун структурасы катары учурдун талабына ылайык социалдык функцияларын өркүндөтүү менен байланышкан.

Бүгүнкү күндөгү Кыргызстан саясий, социалдык-экономикалык жактан стабилдешип жаткан мезгилде билим берүү системасын модернизациялоо зарылдык болуп калды. Анткени, 1992-жылы кабыл алынган Кыргыз Республикасынын «Билим берүү жөнүндөгү» мыйзамында белгиленген позитивдүү процесстердин аткарылышына ошол кездеги социалдык-экономикалык кризис тоскоол болгон. Натыйжада, билим берүү тармагы мамлекеттен ажырап калган. Мамлекеттик билим берүү саясаты ведомстволук саясатка чейин түшүп кетип, анын кызыкчылыгын көздөгөн. Бул өз кезегинде билим берүү системасынын экономикалык жакырдануусун, социалдык чыңалууну пайда кылып, билим берүүнүн сапатынын төмөндөшүнө, окуучуларды турмушка, кесип тандап алууга даярдоонун деңгээлин абдан начарлаткан.

Жалпы улуттук мааниге ээ болгон билим берүү системасын модернизациялоо билим берүүнүн мазмунун жакшылоого, өлкөнүн өнүгүүсүнө керек болгон суроо талаптарды аткарууга багыт алат. Модернизациялоонун негизги милдети- инсандын, коомдун, мамлекеттин кызыкчылыгын көздөгөн, билим берүүнүн жана тарбиялоонун сапатын камсыз кылган чыныгы экономикалык жана башкаруусу бар билим берүү системасын түзүү.

Коомубуздун өнүгүүсүнүн жашы этабында билим берүү системасы социалдык жана экономикалык тармак болуп саналат. Ал адам капиталынын өнүгүшүндө чечүүчү ролду ойнойт. Жогоруда белгилегендей социалдык-экономикалык милдеттерди чечүү айыл мектептеринде окуучуларга кесиптик багыт берүү ишин модернизациялоо менен байланышат. Ал эми кесиптик багыт берүү ишин өркүндөтүү өлкөнүн айыл чарбасынын квалификациялуу кадрларга болгон муктаждыгын жоюуга жардам берет. Каралып жаткан проблеманын алкагында жарыяланган илимий эмгектерди, мектеп практикасында топтолгон тажрыйбаларды талдоо базар экономикасынын шарттарына ылайык окуучуларды компетенттүү кесип тандап алууга даярдоонун маселелери жеткиликтүү изилдене электигин көрсөттү. Республикабыздын мектептериндеги көптөгөн кесипке багыт берүүчү мүнөздөгү жүргүзүлгөн иш чараларга карабастан, окуучулардын айыл чарба кесиптерине кызыгуусу туруктуу болбой, көпчүлүгү айылда жашоону жана иштөөнү каалашпайт. Анткени, жашы социалдык- экономикалык шарттарга ылайык кесиптик багыт берүүнүн методологиялык, теориялык жана практикалык негиздери жеткиликтүү иштелип чыккан эмес. Кесиптик багыт иштерин жүргүзүү фрагментардык, эпизоддук түрдө жүргүзүлүп, анча деле натыйжа бербей жатат. Биз мындан базар экономикасына өтүүнүн шарттарында айыл мектептеринде жүргүзүлгөн кесиптик багыт берүү ишин модернизациялоонун зарылдыгы пайда болду деп айта алабыз. Кесиптик багыт берүүнү модернизациялоонун максаты айыл мектебинин

окуучусуна сапаттуу билим берүү, компетенттүү эмгектик даярдыкка ээ кылуу. алард инсандык өнүгүүсүндө айыл чарба эмгекчисинин ащ сезимин калыптандыруу болуп саналат.

Теориялык материалдарды, мектеп практикасында топтолгон тажрыйбалар, изилдөөлөрүбүздүн жыйынтыктарын талдоонун негизинде айыл мектебинин окуучуларын кесип багыт берүү ишин модернизациялоонун төмөндөгүдөй багыттарын белгилемекчиби:

1. Кесиптик багыт берүү проблемасынын ар түрдүү аспектилерде изилденгени карабастан коомдогу социалдык-экономикалык өзгөрүүлөрдүн шарттарында аталган проблеманын илимий негизин аныктоодо мааниге ээ болгон анын методологиялык негиз тактоо керек болуп калды. Азыркы кезде коомдун өнүгүүсүнүн жаңы этабында окуучулар кесиптик багыт берүү проблемасын үйрөнүү үчүн плюралисттик методология керек. Окуучулар жана тарбиялоо маселесине байланышкан теориялар жана инсандын машыгы жөнүндө материалисттик диалектиканын жоболору көп түрдүү социалдык байланыштарды жыйындысы катары азыркы кездеги социалдык таанып билүүнүн парадигмасы катары модернизацияланышы зарыл. Кесипке багыт берүүнүн методологиясынын бир кыйла перспективалуу жолун негиздөөнүн парадигмасы- ар түрдүү методологиялык мамиле жасоонун (подход) бүтүндүгү, биримдиги, синтези. Педагогика гуманитардык илим катары азыркы кезде социалдык-гуманитардык таанып билүүнүн методдорун, принциптерин мамиле жасоонун багыттарын өркүндөтүп, педагогикалык теорияны жана практиканы парадигмаларынын жаңы варианттарын иштеп чыгууда. Буга чейинки жүргүзүлгөн көптөгөн изилдөөлөрдө кесиптик багыт берүүнүн методологиялык негизи катары окуучуларга политехникалык билим берүү жана окутуунун өндүрүмдүү эмгек менен байланыштырууну негиз кылып карашкан. (П.Р.Атутов, А.С.Макаренко, Н.К.Крупская, А.Т.Токтосунов, С.Т.Шацкий, ж.б.лар) Чынында аталган методологиялык негиз окуучунун кесип тандап алууга даярдоодо мааниге ээ болоору шексиз.

Кесипке багыт берүү маселесинин методологиялык негизин кайра кароонунун маани коомдогу социалдык-экономикалык жашылануу процесстери жана башка илимдер сыяктуу эле педагогика илиминин инсандын ички жан дүйнөсүн, анын потенциалды мүмкүнчүлүктөрүн үйрөнүүгө болгон кызыгуунун өсүшү менен шартталат. Анткен коомдогу экономикалык, саясий, маданий, социалдык өзгөрүүлөр менен катар жеке адамдын турмушунда дагы негативдик жана позитивдик сапаттардагы өзгөрүүлөр болууда. Айрыкча адамдар, өзгөчө жаштар өзүнүн керектөөлөрүн канааттандыруу боюнча зарыл болгон жетиштүү тажрыйбаларга, өзүн-өзү реализациялоонун (самореализация), өзүн-өзү бышыктоонунун цивилизацияланган каражаттары, жолдору жана башка маселелери боюнча жеткиликтүү билим, билгичтиктерге жана көндүмдөргө ээ эмес. Мына ушул шарттар кесиптик багыт берүүнүн маселелерин жаңыча кароонун, изилдөөнүн зарылдыгы келип чыкты. Бул проблемага болгон методологиялык, теориялык кызыгуу коомдун керектөөлөрү менен шартталып, анын социалдык-экономикалык актуалдуулугун көрсөтөт.

2. Коомдогу социалдык-экономикалык өзгөрүүлөрдүн жана Кыргыз Республикасынын билим берүү системасын өнүктүрүүнүн концепциясына алкагында кесиптик багыт берүү ишинин методологиясын иштеп чыкпастан, окуучуларга кесиптик багыт берүү ишинин алгылыктуу системасын, моделин түзүү, педагогикалык практикада өзүн актаган форма –методдорун, мазмунун, каражаттарын байытып, мектеп окуучуларына кесиптик багыт берүү системасын өркүндөтүүнү талап кылат. Бул өз кезегинде кесиптик багыт берүү ишин оптималдаштырууга таасирин тийгизет. Кесиптик багыт берүү ишин оптималдаштыруу- окуучунун жеке өзгөчөлүгүн, кызыгуусун, шыгын, жөндөмүн жана коомдогу өзгөрүүлөрдү жана андагы муктаждыктарды эске алуу менен аны ащ сезимдүү кесип тандап алууга даярдоо менен мүнөздөлөт. Кесиптик багыт берүү ишинин системасын түзүүдө азыркы кездеги социалдык-экономикалык өзгөрүүлөрдү, коомдун социалдык заказын, педагогикалык процесстин компоненттерин, педагогикалык технологияны жана айыл мектептеринин иштөө шарттары эске алынышы керек. Мектептин айыл чарба өндүрүшү менен тыгыз байланышы, анын негизги социалдык функциясын конкреттештирүү. Бул жагдай окуучулардын тарбия процессинде жүргүзүлгөн кесиптик багыт берүү ишинин айыл чарба

штуулугун жана кесипке багыт берүүчү жагдайын арттырып окуучуларды илимдердин дери боюнча политехникалык билимге, эмгектик көндүмдөргө ээ кылууга, айыл чарба ине жана кесиптерине кызыгуусун тарбиялоого ж.б.у.с. педагогикалык маселелерди гө шарт түзөт.

Базар экономикасына өтүүнүн шарттарында Кыргызстанда мектеп окуучуларына ке багыт берүү ишин жүргүзүүдө төмөндөгүлөргө көңүл бөлүү зарыл:

- окуучулар менен иштөөнүн системасын өркүндөтүү менен инновациялык иш итке карата стимул түзүү менен алардын инновациялык жүрүм турумун птандыруу;

- аларды ишкердик иш аракетке тартуу жана өзүнүн жеке ишин уюштуруунун үмүн өнүктүрүү;

- экономиканын өнүгүүнүн стратегиялык багыттарын эске алуу менен эмгек гундагы суроо менен сунуш кылынган дисбалансты жоюу;

- мектеп окуучуларын кесипке даярдоонун дешгээлин жакшыртуу максатында алдык партнерлукту өнүктүрүү ж.б.

3. Азыркы кездеги социалдык экономикалык шарттарды эске алуу менен окуучуларга ттик багыт берүү ишинин илимий педагогикалык негизин (окуучунун кесиптик гуусун, аны тандоодогу негизелген мотивин калыптандыруунун маселелерин, туруучулук –педагогикалык шарттарын ж.б) иштеп чыгуу менен байланышат. чулардын азыркы кездеги айыл чарба кесиптерин тандап алууга даярдоонун татаалдыгы гогика илиминин мындан ары окуу-тарбия процессинин ар тараптуу аспектилерин нүүнү, алгылыктуу шарттарды табууну талап кылат.

Мына ушул аспектилердин ичинен окуучулардын азыркы кездеги айыл чарбасынын ий практикалык негиздерине, андагы кесиптерге кызыгуусун калыптандыруу маанилүү ду ээлейт. Кесипке кызыгуу фактору өсүп келе жаткан жаш муундардын ар тараптуу пүн, жогорку дешгээлде билим, тарбия алуусун камсыз кылуу менен байланышкан деттерди чечүүдө чош роль ойнойт.

Айыл чарба өндүрүшүндөгү кесипке кызыгууну социалдык-психологиялык категория а инсандын иш аракеттин түрүнө карата тандалган мамиле жасоо катары аныкталат. ыгуу адамдын маанилүү касиети болгондуктан жагымдуу шартта шыкка айланып, индын өнүгүшүн, келечектеги кесибине керектүү теориялык билимдерди жана эмгектик үмдөрдү өздүштүрүүсүнө таасирин тийгизет. Окуучунун айыл чарба кесибине туруктуу лгуусун калыптандыруу проблемасы төмөндөгү милдеттерди чечүү менен байланышат:

- окуучулардын кесиптер жөнүндөгү түшүнүктөрүн, алардын коомдогу маанисин үндүрүү;

- теориялык билимдерди, эмгектик көндүмдөрдү жана билгичтиктерди аш сезимдүү итүрүүгө окуучулардын активдүү моралдык-психологиялык багытталышын лптандыруу;

- кесипти аш сезимдүү тандоого даярдыгынын дешгээлин өстүрүү.

Мотивдер адамдын жүрүш турушунун, иш аракетинин фактору катары инсандын ктурасында белгилүү орунду ээлеп, анын структуралык түзүлүшүнө, лтталгандыгына, мүнөзүнө, психикалык процессине, иш аракетине сицирилет. Айылдык гептин окуучусунун мотивациялык чөйрөсү ар түрдүү дешгээлдеги моралдык, идеялык, ып билүүчүлүк, материалдык, эстетикалык жана башка түрткү болгон күчтөрдүн амынан турат. Алардын негизинде коомдук, коллективдик жана жеке кызыгуулар жатат. маалымат белгилүү дешгээлде инсандын жүрүш-турушун жана тандаган иш аракетинин үнүн мотивациялык чөйрөсү жөнүндө талдоого мүмкүндүк берет. Демек, окуучунун айыл ба кесиптерине кызыгуусу, аны тандоонун мотивдеринин динамикасы төмөндөгүдөй өздөлөт: биринчиден жалпы жана атайын билимдердин, практикалык көндүмдөрдүн мунунун өнүгүшү; экинчиден, айыл чарба кесиптеринин социалдык-экономикалык нисин түшүнүүсү; үчүнчүдөн, окуучунун теориялык билимин жана практикалык йтүү максатында активдүү иш аракетинин болушу. Демек, кесипке кызыгууну жана

мотивди калыптандырууну, өнүгүүнүн жалпы теориясынын жана келечектеги эмгекчинин социалдык инсанын калыптандыруунун позициясын чечүүнүн проблемасы катары кароо керек. Мына ушуга байланыштуу кесипке багыт берүү ишинин мазмуну, форма жана методдору кесиптик, атуулдук жана инсандык сапаттарды калыптандырууга багытталышы зарыл.

4. Кесиптик багыт берүү ишинин натыйжалуулугун арттырууда социалдык шериктештикти (партнерлукту) өнүктүрүү мааниге ээ болот. Айыл мектебинин ата-энелер, жергиликтүү чарбада ар түрдүү формада уюштурулган эмгек бирикмелери, кошумча билим берүүчү мекемелер, айыл чарба багытындагы кесиптик техникалык, атайын орто жана жогорку окуу жайлар, медициналык жана башка мекемелер менен биргелешип иш алып баруусу ош натыйжа бере тургандыгын практика көрсөтүүдө. Мына ушул фактор балдарга социалдык тарбия берүүгө таасирин тийгизет. Социалдык-кесиптик багыт берүү ишинин натыйжалуулугун арттырууда социалдык шериктештикти (партнерлукту) өнүктүрүү окуучунун айыл чарбасынын перспективалык өнүгүшү, реформалоонун натыйжасында рыноктук механизмдердин жана укуктук шарттардын түзүлүшү жөнүндө мектеп окуучусунун кеңири маалымат алуусуна жардам берет. Мына ушул жагдай окуучунун кесиптик кызыгуусун, эмгектенүүгө керек болгон жөндөмүн жана сапаттарын өнүктүрүүгө багытталган окуу-тарбия ишин активдештирип, анын алгылыктуу форма жана методдорун, жаңы мазмунун колдонууга мүмкүнчүлүктөрдү түзөт.

Изилдөөнүн жүрүшүндө, окуучуларды айыл чарбасы менен байланышкан кесиптерди тандоого даярдоо боюнча биргелешкен иш жүргүзүүдө- төмөндөгү жагдайларга көңүл бөлүү мааниге ээ боло тургандыгын аныктай алдык:

- айыл чарба өндүрүшү тарабынан билим берүү мекемелерине жаштарга кесиптик багыт берүүдө айыл чарба өндүрүшү тарабынан белгилүү конкреттүү социалдык заказды аныктоо:

- окуучуларды айыл чарбасындагы кесиптерди тандоого багыт берүүдөгү мектептин, ата-энелердин, билим берүү мекемелеринин социалдык функциясын кеңейтүү:

- мектептин ата-энелер, коомчулуктун биргелешип иштесүнүн алкагында окуучунун айыл чарба кесиптерине кызыгуусун калыптандырууда уюштуруучулук-педагогикалык иш чаралардын жардамы менен алардын кесиптик кызыгуусун калыптандыруу.

- айыл мектептеринде минифермаларды, арендалык подряддарды түзүү:

- кесиптик багыт берүү ишин бардык окуу предметтери менен байланыштыруу.ж.б.

Демек, жаңы социалдык-экономикалык шарттарда окуучуларга кесиптик багыт берүүнүн, жалпы эле билим жана тарбия берүүнүн сапаттык деңгээлин жогорулатуу мектептин ата-энелер жана коомчулук менен кызматташтыктын чегин кеңейтүүнү талап кылат

5. Мугалимдерди кесиптик багыт берүү ишине даярдоо. Окуучулардын аш сезимдүү кесип тандап алууга даярдоодо мугалимдин ролу абдан жогору. Анткени, мугалим гана окуучунун теориялык маалыматтарга, көндүмдөргө ээ болушуна, кесиптик кызыгуусунун калыптанышына жана аны аш сезимдүү тандап алышына көмөк көрсөтө алат. Бирок, тилекке каршы педагогикалык жогорку окуу жайларда келечектеги мугалимдер кесиптик багыт берүү маселеси боюнча жетиштүү теориялык, практикалык жана психологиялык даярдык албай келе жатат. Мектепте педагогдор көпчүлүк учурда кесиптик багыт берүү ишин жүргүзүүдө формалдуу милдет аткаргансыйт.. Башкача айтканда, мектепте кесиптик багыт берүү иши мугалимдери гана демилгеси менен гана жүргүзүлөт. Мына ушуга байланыштуу педагогикалык окуу жайларда бул багытта атайын курстарды киргизүүнүн зарылдыгы келип чыкты. Мугалимдин кесиптик багыт берүү ишине ар тараптуу даярдыгы окуучулардын аш сезимдүү кесип тандап алуусуна таасирин тийгизе тургандыгы шексиз.

6. Айыл мектептеринин материалдык техникалык, чыңдоого жана методикалык жактан камсыз кылууга өзгөчө көңүл бөлүү кесиптик багыт берүү ишин өркүндөтүүнүн шарты болуп саналат. Мектеп мугалимдери, психологдору кесиптик багыт берүү ишин жүргүзүүдө зарыл болгон методикалык колдонмолор, каражаттар, маалыматтык материалдар

менен камсыз болгон эмес. Кесиптик багыт берүү ишин жакшы жүргүзүү атайын программалар, Интернет, жетишсиз. Бул багытта иштин жолго коюлушу учурдун талабы болуп саналат.

7. Мектепте жүргүзүлгөн окуу- тарбия ишинин айыл чарба багыттуулугуна жана кесиптик багыт берүүчүлүк жагдайына арттырууга көңүл бөлүү. Жалпы билим берүүчү мектептердин предметтик сабактар боюнча түзүлгөн окуу программаларын, окуу китептеринин материалдарын талдоо республикабыздын алдыккы мугалимдеринин иш тажрыйбаларын үйрөнүү, жүргүзүлгөн педагогикалык эксперимент, окуу процессинде окуучуларды айыл чарбасынын илимий практикалык негиздери менен тааныштырып, аларга кесиптик багыт берүүгө кеңири мүмкүндүктөр бар экендигин көрсөтүү.

Окуу-тарбия процессинде айыл чарбасы менен байланышкан ар түрдүү материалдарды пайдалануу, лабораториялык-практикалык иштерди өткөрүү, класстан жана мектептен тышкары ар түрдүү иштер менен байланыштыруу, кесиптик багыт берүү ишинин сапатын бир кыйла жогорулатат. Кесипке багыт берүү боюнча кошуумча материалдарды тандоодо мектептин өндүрүштүк чөйрөсүн, жергиликтүү региондун квалификациялуу даярдыгы бар адистерге муктаждыгын эске алуу керек. Сабактарда окуучулардын көңүлүн айыл чарбасынын илимий практикалык негиздерине, кесиптердин өзгөчөлүгүн чагылдырган профессиограммаларына буруп, кесип ээлери кандай теориялык билимдерге, билгичтиктерге жана көндүмдөргө ээ болу керектигин түшүндүрүү зарыл. Бул шарт алардын айыл чарбасы анын илимий практикалык маселери, андагы кесиптер жана аларга коюлган талаптар жана башка ушул сыяктуу маалыматтарды алууга мүмкүнчүлүктөрдү түзөт. Класстан жана мектептен тышкары жүргүзүлгөн иштердин системасында окуучулардын инновациялык жүрүм –турумун өнүктүрүү мааниге ээ болот.

Демек, айыл чарбасынын перспективалык өнүгүшү, реформалоонун натыйжасында рыноктук механизмдердин жана укуктук шарттардын түзүлүшү, мектептерде кесиптик багыт берүү ишин жүргүзүүгө жогорулатылган талаптарды коет. Мына ушул шарттарда кесиптик багыт берүү ишинин ийгилигинин көрсөткүчү катары ийгиликтүү кесиптик карьерага жетишкендердин саны, жаш адамдын эмгек рыногуна бат аралышышы, кошумча билим берүү системасынын болушу жана жаш адамдын тандап алган кесибине канааттанышы менен бааланат.

Пайдаланылган адабияттар:

1. Сманбаев Ө.А. Келечектеги мугалимдерди кесиптик багыт берүү ишине даярдоонун айрым жагдайлары // Материалы научно-практ. конф. – Бишкек, 2001. – С.16-20.
2. Сманбаев Ө.А. Окуучуларга кесиптик багыт берүүнүн айрым методологиялык маселелери // Вестник КГПУ им. И. Арабаева. Серия: общественные науки. Выпуск7. – Бишкек, 2007. – С. 345-349.
3. Сманбаев Ө.А. Формирование интереса учащихся к современным животноводческим профессиям // Вестник Казахского национального педагогического университета им. Абая. Серия: Начальные классы и физическая культура. – Алматы, 2010. – №3(26). – С. 52-55.
4. Сманбаев Ө.А. Окуучуларга кесиптик берүү ишине мамиле кылуунун аспектилери // Вестник КГПУ им .И.Арабаева. Серия педагогика и психология. Вып 2. – Бишкек, 2012. – С. 377-381.
5. Сманбаев Ө.А. Окуучулардын компетенттүү кесип тандоосун калыптандыруу // Вестник КГПУ им .И.Арабаева. – Вып.2. – Бишкек, 2015. – С. 123-126.